Estére „meghal" a város

Elhittem bárkinek„ kulturális szolgáltatások dolgában, ez a város hajazza testvéreit. Primus inter pares: első az egyenlők között. Potyautasom volt e szakvélemény, kihajtott gallér a fess egyenzakón, ámbátor rebesgették a távolban, ha elküldött portyázni a munka, hogy maradjak csak szolid, nincs mire hetvenkedni. Megátalkodottságom azonban kötötte ebet a karóhoz, méghogy nincs mire, hiszen adott ez a város, mely köztudomásúan kultúrváros, és olyan standokat állított a művészeteknek, hogy győzzék kivárni, míg előtálalom: legott hozzákezdek, csak bírják cérnával. Kórusban rázengték, bevárják, bírják, mire nekibuzdultam derekas szusszal, ám hamar a végére jutottam. Még szerencse csillaga, hogy az ellenjelöltek is kifújtak gyorsan, így aztán maradtunk pártában — demokratikus szerénységgel — a vidéknek arányos egyenlőséggel kiszortírozott javakban. Senki sem lehetett büszkébb a másiknál, bár ettől persze mindenki fölszabadult, és kezdetét vette a perzsavásár, mivel hogy a perzsák tömegpszichózisa és a vásárok ellenőrizhetetlen árubősége elégséges szellemi útitársak egy ilyen hamvában holt vita kiszikráztatásához.

1.

Tanulságait pedig csak időnek múltával párolta le az emlékezetem. Hogy szóba elegyedve fiatal kutatóval, akit mikroszkópjai „száműztek a fővárosból", köntörfalazás nélkül szemembe mondta (filézett érvei tömondatokká zsugorították a témát): „Jól érzem magam, amíg az intézet folyosójáról kijutok az utcára. Dolgozni lehet Szegeden, élni nem. Legfeljebb más falak között, mint mindenütt, a családban". Elintézhettem volna kézlegyintéssel. A nagyvárosi levegőből ki költöző ember nehezen szokik a kisvároshoz, kisvárosi benszülött a falusihoz, és így tovább, leginkább a művelődési igények fokán. Hanem megizzasztó fejtörést okozott, mikor tételes cáfolatra várt: mindig akad szabad ideje, hogy a lombikok gőzét kiszellőztesse magából, s ugyan hol másutt tehetné, mint a moziban. Színházba, ha eljut, friss ajánlat hetekkel később csábítja, akkor sem biztos, hogy erdekli a darab. A koncertbérlet naptári menetrendhez igazodik, tehát jó előre be kell tábláznia magának; mehet valamilyen étteremben cigányzenét hallgatni, bár túl sokat nem válogathat; a művelődési házak kínálatai ismeretlenek számára, azt sem tudja, benyithat-e oda csak úgy általában, s ha igen, akad-e kedvére való foglalatosság, az a sejtése, nem. Szóval a kultúra, a művelődés olyan izgalmas szigeteit hiányolja, amit állandóan számon tarthat, ahová rendszeresen visszatérhet, hosszú távon, és nem alkalomadtán érdekli.

2.

Értem, mit mond, s mert szeretném cáfolni, biztatom. Jóllehet bogarat tett a fülembe. Régi a nóta: itt van a nyár, csordultig tele a kultúra kelyhe, s bizony a javát kiisszuk két hónapra, cseppek maradnak, szomjúzunk aztán a többi tízben. Nem dőre maximalizmus, túlzó óhajtás lenne a kulturális-művészeti szolgáltatásokban nyáron föllelhető permanencia érvényét — ha szolidabb húrokon játszva is — kiterjeszteni az egész esztendőre? A fundamentumok valójában adottak. Mindenekelőtt a színházművészettel. A helyi struktúra biztosítaná a prózai és zenés játék, az operakultusz szerteágazó lehetőségeit, ha azokat fölitatná a közművelődésre közvetve vagy közvetlenül hivatott intézmények hálózatrendszere, nem spontán megrendelésekkel, évfordulókra, ünnepnapokra fölkért műsorokkal, de folyamatos, tervszerűen visszavisszatérő programok hullámhosszán. Színházművészetünk ártere ingoványos, gyanítom, országos tünet ez, mindössze néhány látványos kísérlet történik. Nem üt tanyát például a szórakoztatás oldottabb fövenyein (szorosan ide nem tartozik, mégis összefüggéseiben nyilvánvalóan ludas benne, ha az Országos Közművelődési Tanács legutóbbi ülésén színvonal dolgában elmarasztalták a szórakoztatásunkat, mint ami nem tartott lépést a közművelődés más területeinek fejlődésével). Kevés külföldi tapasztalatomból a lengyelországi viszonyokra hivatkozhatnék, ahol a hivatásos színház áramkörébe amatőrök sokarcú tevékenységét, klubok, teraszok, pincepódiumok ütemesen szervezett, rendre számontartott műsorait kapcsolja be a közigény, helyet biztosítva a szépirodalom és szociográfia, a kabaré és humor, könnyűzene és komolyzene azon területeinek, melyek jellegüknél fogva nem férhetnek el a professzionista színházi gyakorlatban.

Valószínűleg szubjektív okok miatt: Szegeden az amatőr színjátszás fedezékébe vonult. Korábban sem harsogott idehaza látványos barrikádokon (az Egyetemi Színpadot például mindig magasabbra taksálták a város — nota bene az ország — határain kívül, mint belül), hosszabb ideje tartó konok hallgatásuk azonban figyelmeztető. Többesszámot használok, jóllehet az egyetemek mellett a javarészt munkásfiatalokból verbuvált Minerva Színpad adott még, a nyilvánosság szirtfokain, életjeleket magáról — csakhogy ki emlékszik rá, mikor utoljára. A szórakoztató ipar mezsgyéire visszatekintve pedig: hová tűnt a klubokba beszüremlő szép szavaknak, az irodalmi presszóknak langyos divatja, melyről a fölbuzgó ötlet messze évekkel ezelőtt merészebb álmokat ígért? Az ejszakában akad egy műsoros bár, a Szeged-étterem szuterénje, partnerek nélkül derekasan állja a forgalmat, de a minőség próbáját jószerivel csak önnön lelkiismerete támasztja, ettől viszont csali a biztatás, nincs vállalkozó kedv, mely nyomába szegődne.

A hatvanas évek végén részt vettem egy megbeszélésen. A szegedi színház rendezője (később a kaposvári teátrumot igazgatta) látnokian ecsetelte egy napi töltésű, friss humorral injekciózott, feltétlenül helyi születésű leendő kabaré körvonalait. Sürgetően szólt, mielőbb kéri az anyagokat, a nagyobb nyomaték kedvéért még azt is hozzáfűzte komolykodva, hogy máskülönben leharapja a fejét a városi pártbizottság első titkára. Ördög tudja, hol feneklett meg az ügy (a rendező, szegény, halott azóta), tény viszont, a szegedi kabaré ötlete időről időre fölbukkan. Vigyor ábrázattal körülcsodálkozzuk, mindenki használható tippekkel cizomázza föl, a megajánlásokban, vállalkozó kedvben nincs is hiány, csak gazdának éppen senki sem jelentkezik. Pontosabban néhány hónapja akadt érdeklődő, az egyik művelődési központ fiatal, ambiózus mb. igazgatója, de, mert a szükséges anyagi csatornákat fegyelmezetten leszigetelik az előírások, valószínűleg csak több intézmény finanszírozhatná közösen.

3.

A színház volt a kályha, innen még egy tánc. A Horváth Mihály utcai új épülettől nem véletlenül reméljük, hogy (a nagyszínházi opera mellett) repertoárt játszhat végre a próza is. Ami gyakorlatilag nem kevesebbet ígér mint válogatási lehetőséget, kinek-kinek ideje, ízlése, hangulata szerint. Eddig ugyanis két bemutató között (a drámai műfajokból öt jut a szezonra) hetek-hónapok teltek el anélkül, hogy valami újdonságra számíthatott volna a közönség. Amellyel így érthetően csak alkalmi kapcsolatok jöhettek létre, tartós kontroll, visszacsatolás nélkül, hiszen a hébe-hóba látott előadások élménye minőségben óhatatlanul bizonytalanabb összeképet hagy a nézőben, mintha két-háromnaponként beülhetne Madáchra, Csehovra, Lope de Vegára, Maróti Lajosra, Csurka Istvánra (hogy csupán az elmúlt szezonból olvassak névsort), nem beszélve a hozzájuk társuló újakról. (A premierdarabokat estenként egyhuzamban kijátszó, úgynevezett an suite rendszer másik hátránya volt, hogy a korábbi évek sikeres előadásait képtelenségnek tűnt visszahozni, bár nem utolsósorban a színészek vándorlása okán. Ezért a leendő repertoárrendszer, ha évadok mélységében akar mozogni, minden bizonnyal a társulat további stabilitását igényli — de hát ez már a színház belügye.) A próba hendikepje az Operánknak természetes szükséglete régóta: repertoárból építkezik. S ha közelesen feje föl tornyosuló épületgondokkal is majd, azért remélhetően vissza nem lépve önbecsülésének kiküzdött mércéjétől. Tavaszig ugyan böjti kosztra fogták az operabarátokat, az évad végefelé azonban egymást érték a fölújítások, jogos az óhaj, ehhez szoktunk hozzá, ott folytassák őszre, ahol abbahagyták.

Végtére is: a három tagozatú szegedi színház tehet a legtöbbet azért hogy estére „ne haljon meg" a város...

Nikolényi István

Új bolgár búzafajták

A tosevói Búza- és Napraforgó Kutatóintézet kollektívája új, nagy hozamú búzafajtákat nemesített ki.

A „Jubileum", a „Rubin" és a „Szlavjanka" nevű új fajták jól vizsgáztak Bulgária földjein. A „Jubileum" terméshozama 72,3, a „Rubiné" 72,7, a „Szlavjankáé" pedig 71,3 métermázsa hektáronként. Átlag 13 -százalékkal több a termésük, mint az ismert „Auróra" fajtáé. Mindhárom új fajta alkalmas nagyüzemi termelésre: korán érők, a növényi betegségekkel szemben ellenállóak és jól tűrik az időjárás változásait. A „Rubin" nevű fajtát már több szocialista országban is sikerrel próbálták ki; a szakemberek egyöntetű véleménye szerint ez a legjobb a szocialista országokban kinemesített új búzafajták közül. (BUDAPRESS—SÓFIAPRESS)

A felmondási időről

K. M.-né szegedi olvasónk 1977. március 1-től kezdődően négyhónapi meghatározott időre munkaviszonyt létesített egyik vállalatnál, ahol egy bizonyos munkák irányításánál kellett közreműködnie.

1977 májusában arra való hivatkozással, hogy a sürgős munkák jelentős részét már elvégezték, a vállalat egyéb, a munkaszerződésben nem említett feladatokkal kívánta megbízni. Ezt olvasónk nem vállalta, és ezért a Munka Törvénykönyve 28. paragrafusában foglaltakra hivatkozva — vagyis arra, hogy a vállalat a nem megfelelő munkafeladatok kijelölésével a munkaszerződésben vállalt kötelezettségét nem teljesítette — kéthetes felmondási idővel munkaviszonyát felmondta.

Olvasónk felmondását a vállalat nem fogadta el, hivatkozva arra, hogy a vállalati kollektív szerződés szerint olvasónk munkakörére vonatkozóan a felmondási idő egy hónap, s így a felmondási idő csak 1977. június 20. napján telik le. Olvasónk nem ért egyet ezzel az állásponttal, hiszen június 30-án már amúgy is lejárna a meghatározott időtartamra szóló munkaviszonya. Így tehát gyakorlatilag semminemű jelentősége sincs annak, hogy a rendelet ilyen esetben felmondási lehetőséget biztosít. Olvasónk arra kíváncsi, hogy esetében mit kell tekinteni érvényes felmondási időnek, illetőleg a munkaviszonya szabályos megszűnése mikor következik be?

A munkajogi szabályok szerint, amennyiben a felek a munkaszerződésben eltérő módon nem állapodtak meg, úgy a vállalati kollektív szerződésben meghatározott felmondási időt kell alkalmazni. Amennyiben — figyelemmel olvasónk munkakörére — ez valóban egy hónap, úgy a vállalat jogszerűen ragaszkodik ezen időtartam ledolgozásához. A rendelkezések szerint a határozott időre szóló munkaviszonynál is a felmondási idő ugyanolyan mértékű, mint a határozatlan időre szóló munkaszerződésnél. Eltérés csak annyiban lehetséges, hogy amennyiben a kollektív szerződésben szabályozott, illetőleg a munkaszerződésben kikötött idő alkalmazásával, a munkaviszony megszűnése később következne be, mint amikor a munkaviszony a munkaszerződés értelmében felmondás nélkül is megszűnt volna, a munkaviszony megszűnésének időpontja a szerződésben rögzített határidő utolsó napja. Ez olvasónk esetében azt jelenti, hogy munkaviszonya akár felmondással, akár pedig anélkül valóban csak június 30. napján szűnik meg.

Dr. V. M.

Az újabb antikommunista elméletek és céljaik

A „marxizmus pluralitásá"-nak koncepciója

A marxizmus—leninizmus sokféleségének — pluralizmusának — koncepciója a szocialista közösség, a kommunista világmozgalom egységének aláásására irányul.

A buzsoá ideológusok minden lehetőséget felhasználnak annak a tételnek a terjesztésére, hogy önálló marxizmusok és kommunizmusok vannak, és pedig aszerint, hogy melyik országról, népről van szó. Azt tartják, hogy legalább három, de — egyesek szerint — öt önálló marxizmus is van: szovjet marxizmust, maoizmust, reformista kommunizmust különböztetnek meg, sőt ezeken kívül még „eurokommunizmus"-t és „afrokommunizmus"-t is emlegetnek. Azt akarják bebizonyítani, hogy bizonyos körülmények között a különböző „marxizmusok" léte törvényszerű, hogy a kommunista világmozgalom egysége mesterséges, és nem tükrözi a marxista—leninista ideológia fejlődésének törvényszerűségeit.

Az Egyesült Államokban „Uj kommunizmusok" sokat mondó címen megjelent cikkgyűjtemény polgári szerzői is hasonló álláspontra helyezkednek. Ezt a kiadványt áthatja az a gondolat, hogy a kommunista világban a változások törvényszerű iránya a „pluralizáció", hogy a szocialista országok egysége olyan dogma, amely ellentmond az egész mai fejlődésnek. Sőt, mi több, az említett gyűjteményes kiadás szerzői azt állítják, hogy „egységes kommunista ideológia nincs is".

A szocialista közösség egységének aláásását célzó egyik legelterjedtebb burzsoá és revizionista tendencia a „szovjet marxizmus" (az imperialista és revizionista ideológusok így nevezik a marxizmus—leninizmust) konzervatívnak, dogmatikusnak állítja be. A különféle opportunista koncepciókat „liberálisoknak" és „alkotóknak" tekintik, s úgy vélekednek róluk, hogy a Nyugat szintén „liberális" és „alkotó" ideológiája felé közelednek.

Mint ismeretes, az antikommunista ideológia immár elég hosszú ideje jól ismert kísérleteket tesz arra, hogy a polgári társadalmi-politikai tanok hagyományos „liberalizmus" és „konzervativizmus" fogalmait kiterjessze a szocialista társadalomra, bebizonyítandó, hogy szükség van a szocialista társadalom „liberalizálására".

Az amerikai monopoltőke „A kommunizmus problémái" című vezető antikommunista kiadványának hasábjain a marxizmus—leninizmus szovjetunióbeli elméletét és gyakorlatát állandóan konzervatívnak és dogmatikusnak nevezik. Ugyanekkor a burzsoá és revizionista irodalomban a szocializmus más „modelljeit" és az egyéb „ideológiai modelleket" (elsősorban az úgynevezett „1968-as csehszlovák" modellt), mint „liberálisokat" és „alkotó jellegűeket" reklámozzák, a „kínai modellt" pedig a dogmatizmussal szemben ellenséges, „legforradalmibb" útként állítják be. Ugyanakkor erősödik a burzsoá, a reformista és a revizionista ideológia közvetlen összefonódásának folyamata, ami világosan megnyilvánul abban, hogy mind a jobboldali, mind pedig a „baloldali" opportunizmus legfontosabb tételei esetenként csaknem változatlan formában komponensekként bekerülnek a polgári koncepciókba.

Az antikommunizmus teoretikusai így próbálnak ideológiai alapot teremteni a szocialista közösség mebontásához, és egyes országokat az úgynevezett „nyugati közösség" oldalára való átállításához. Ezek a tendenciák — a válságjelenségeknek az antikommunizmus ideológiájában való tükröződéseként — az utóbbi években állandóan erősödnek az imperializmus ideológiájában.

A harmadik világ és a „szovjet modell" elmélete

Az imperialista ideológusoknak azok a kísérletei, hogy a kommunizmust és a kolonializmust azonosítsák, kettős célt követnek: törekvésük nemcsak a marxizmus—leninizmus elméletének és gyakorlatának antikommunista rágalmazása, hanem ugyanakkor mind a „klasszikus", mind pedig a modern, neokolonialista formában jelentkező kolonializmus szerves kölcsönviszonyának álcázása.

A mai kolonializmus és az antikommunizmus kölcsönviszonyának fő irányai közé elsősorban azok a közvetlen kísérletek tartoznak, amelyek speciális koncepciók kialakítása és ideológiai diverziók rendszerének létrehozása útján kompromittálják a marxizmus—leninizmust, a szocializmust és a fiatal ázsiai, afrikai, latin-amerikai országok fejlődésének szocialista útját. Másodsorban idetartoznak az antikommunista világnézet lényeges elemeit tartalmazó egyetemes szociológiai világnézeti koncepciók létrehozása. Továbbá az olyan speciális koncepciók kialakítása, amelyeknek az a fő feladatuk, hogy az ázsiai, afrikai, latin-amerikai országokban megakadályozzák a nemzeti demokratikus mozgalom szocialista mozgalomba való átnövését.

Az első irányt annak az elméletnek az utóbbi időben széles körű elterjedése jellemzi, mely szerint a szovjet „modell" — úgymond — nem alkalmazható a fejlődő országok hatékony gazdasági, szociális és politikai fejlesztésére.

Abban a helyzetben, amikor a nemzeti felszabadító mozgalom új szakaszba — a neokolonializmus ellen a gazdasági függetlenségért vívott harc szakaszába — lép, az imperialista ideológusok különleges figyelmet szentelnek egyik vagy másik politikai rendszer hatékonysága kérdéseinek, s a maguk sajátos módján „indokolják" a gazdaság fejlesztésére, az elmara-